

BAG'DOD TUMAN POLITEXNIKUMIDA "USTOZ-SHOGIRD" MAKTABI FAOLIYATINING MONITORINGINI ISHLAB CHIQISH

Bozorovza Mavludaxon Ismoiljonovna

Bog'dod tuman politexnikumi, Uslubchi

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: ustoz–shogird maktabi, monitoring tizimi, kasb-hunar ta'limi, reyting baholash, ustoz faoliyati, shogird rivojlanishi, o'zaro hamkorlik, metodik tahlil, raqamli baholash, pedagogik monitoring.

Annotatsiya

Ushbu maqola Farg'ona viloyati Bag'dod tumanidagi 2-son kasb-hunar maktabida (Bag'dod tuman politexnikumi) "ustoz–shogird" maktabi faoliyatini tizimli monitoring qilish mexanizmini ishlab chiqish va uni amaliyotda sinovdan o'tkazish jarayonini o'rganadi. Maqolada monitoring tizimi uch asosiy blok – ustoz faoliyati, shogird rivojlanishi va o'zaro hamkorlik sifati – bo'yicha baholash mezonlariga asoslangan reyting tizimi asosida shakllantirilgani tahlil qilinadi. Tadqiqotda tizimni joriy etishdagi muammolar, texnik va metodik cheklovlar aniqlanib, ularni bartaraf etish uchun elektron platformalar yaratish, metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish va treninglar tashkil etish zarurligi asoslab berilgan. Mazkur monitoring modeli kasb-hunar ta'limining sifatini oshirishda va ustoz–shogird munosabatlarini zamonaviylashtirishda samarali amaliy vosita sifatida qaralmoqda.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2025 LWAB.

KIRISH. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida kasb-hunar ta'limini modernizatsiya qilish va zamonaviy ishchi kasblar bo'yicha raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni bugungi kunda kasb-hunar ta'limi oldida turgan ustuvor vazifalarni aniq belgilab bermoqda. Ushbu hujjatda o'rta bo'g'in kadrlarini xalqaro standartlar darajasida tayyorlash, ta'lim jarayonini raqamlashtirish, metodik hamda texnik infratuzilmani yangilash va baholash tizimiga ish beruvchilar ishtirokini kengaytirish bo'yicha strategik chora-tadbirlar belgilangan.¹ Ayniqsa, ushbu farmonda kasbiy ta'lim muassasalarida zamonaviy boshqaruv mexanizmlari va samarali monitoring tizimlarini joriy qilish zarurati ta'kidlanadi.

Shu borada, qadimiy "ustoz–shogird" an'anasi yana qayta tiklanmoqda va uni tizimli asosda rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri sanaladi. Ayniqsa, politexnikumlarda ustoz–shogird munosabatlarini monitoring qilish, ularning natijadorligini baholash, samaradorlikni oshirish yo'nalishida ilmiy asoslangan mexanizmlarni ishlab chiqish zarurati tobora kuchaymoqda. Ushbu maqolada aynan **Bag'dod tuman politexnikumi (Farg'ona viloyati Bag'dod tumanidagi 2-son kasb-hunar maktabi)** misolida "Ustoz–shogird" maktabi faoliyatining monitoring tizimi ishlab chiqiladi va uning samaradorligi tahlil qilinadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 16.10.2024 yildagi PF-158-son

Adabiyotlar tahlili. O'zbekiston ta'lim tizimida boshqaruv va monitoring mexanizmlarini takomillashtirishga oid ko'plab ilmiy ishlarda ustoz–shogird munosabatlari, ta'lim jarayonining samaradorligi va sifat ko'rsatkichlarini baholash usullari atroflicha yoritilgan. Jumladan, R.X.Djo'rayev, R.Sh.Axlidinov, M.Mirqosimov, U.I.Inoyatov, K.Yu.Fozilov singari olimlarning ishlari ta'lim muassasalarida boshqaruv strategiyalarini shakllantirish va amaliy mexanizmlarni joriy etish yo'nalishida muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

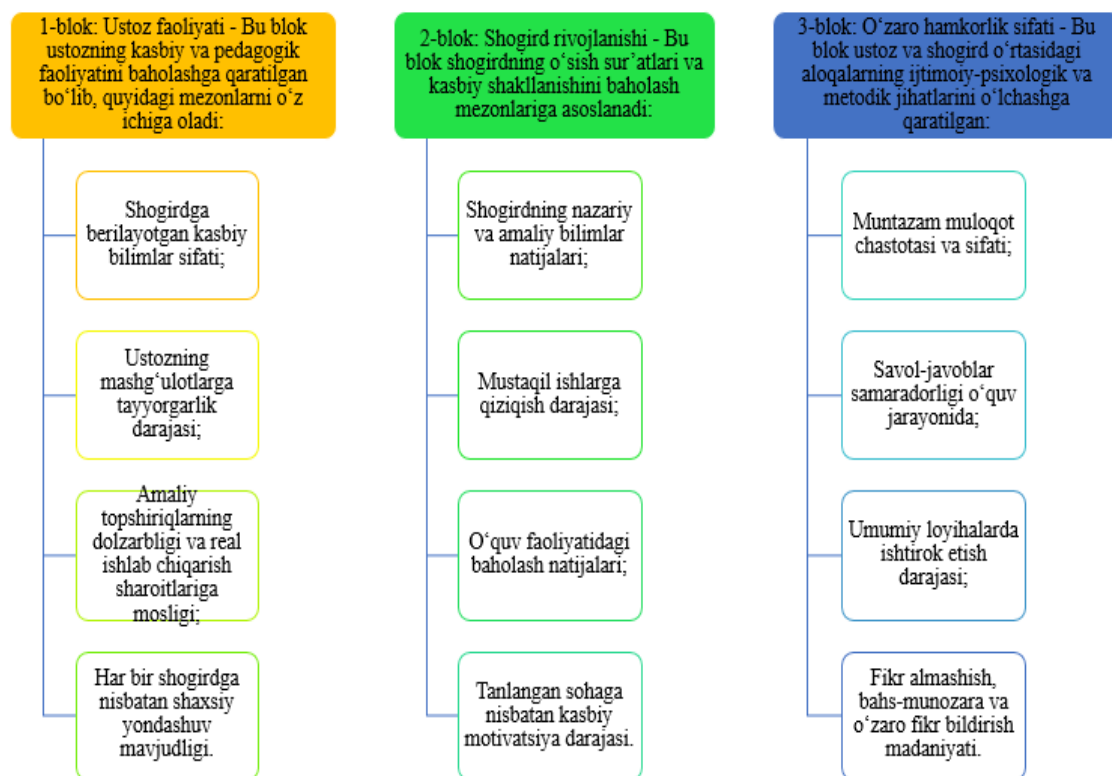
Shuningdek, N.A.Muslimov, D.I.Ro'ziyeva, Sh.S.Shodmanova kabi tadqiqotchilar o'quv jarayonlarini samarali tashkil etish va monitoring vositalarini loyihalashga alohida e'tibor qaratganlar. Bu tadqiqotlar o'z navbatida kasb-hunar ta'lim muassasalarida o'qituvchi va o'quvchi (shogird) o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonini nazorat qilish modelini shakllantirishda uslubiy yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Prezidentining *“Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmonida* belgilangan strategik yo'nalishlar bilan uyg'un holda olib borildi. Farmonda kasbiy ta'lim muassasalarida boshqaruv mexanizmlarini modernizatsiya qilish, zamonaviy monitoring tizimlarini yaratish va baholash jarayoniga ish beruvchilar ishtirokini kengaytirish zarurligi alohida ta'kidlangan. Bag'dod tuman politexnikumida amalga oshirilgan monitoring tizimini yaratish va baholash ishlari aynan ushbu normativ asosga tayangan holda yo'lga qo'yildi. Tadqiqotda tizimli yondashuv asosida ustoz faoliyati, shogird rivojlanishi va o'zaro hamkorlik sifatini baholovchi indikatorlar ishlab chiqildi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, so'rovnomalar, ekspert xulosalari va eksperimental kuzatuvlar asosida monitoring modeli sinovdan o'tkazildi.

Tahlillar va natijalar. Tadqiqotning maqsadi – Bag'dod tuman politexnikumida “ustoz–shogird” maktabi faoliyatining monitoring tizimini yaratish, asosiy indikatorlarini aniqlash, o'quv jarayonida qo'llash amaliyotini sinovdan o'tkazish hamda amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat bo'ldi. Tadqiqotda bir nechta yondashuvlar – tizimli tahlil, kuzatuv, eksperimental baholash, ekspert fikrlari va so'rovnoma usullari qo'llanildi. Dastlab, maktabda faoliyat yuritayotgan 25 nafar o'qituvchi (ustozlar) va ularning qaramog'idagi 60 nafar shogird o'rtasida so'rovnomalar va suhbatlar o'tkazildi. Shuningdek, ustozlarning o'quv metodikalari, amaliy mashg'ulotlar sifati, shogirdlarning bilim ko'rsatkichlari, motivatsiyasi va ishtirok darajasi o'rganildi. Har bir blokning har bir yo'nalishi **100 ballik reyting tizimi** asosida baholanadi va yakuniy monitoring reytingi umumiy ko'rsatkichlar asosida aniqlanadi. Baholash tizimi ayni vaqtda amaldagi an'anaviy usullar orqali komissiya tuzilgan holda baholanmoqda. Biroq kelgusida baholash tizimi anonim amalga oshirilib mahsus platforma yaratish reja qilingan.

Monitoring tizimi uch asosiy blokdan iborat etib belgilandi:

MONITORING TIZIMINING ASOSIY 3 BLOKI

1-rasm. Monitoring tizimining asosiy 3 bloki

Manba: Muallif ishlanmasi

Monitoring tizimi doirasida 2025-yil yanvar–aprel oylari davomida amalga oshirilgan baholash natijalari tahlili shuni ko'rsatadiki, monitoring mexanizmi asosida nazarda tutilgan uch asosiy blok – **ustoz faoliyati, shogird rivojlanishi va o'zaro hamkorlik sifati** – bo'yicha natijalar o'zaro uyg'unlikda shakllangan bo'lib, baholashda **barqaror ijobiy dinamika** kuzatilgan. Har bir blok ichidagi yo'nalishlar bo'yicha olingan ballar oyma-oy o'sib borgan, bu esa monitoring tizimining samaradorligini ko'rsatadi.

Baholash jarayoni **100 ballik reyting tizimi** asosida, har oy yakunida tizimli tarzda amalga oshirilgan bo'lib, bu orqali har bir indikator bo'yicha rivojlanish darajasi puxta nazorat qilinib bordi. Ustozlarning kasbiy tayyorgarlik darajasi, shogirdlarning amaliy ko'nikmalari va ular o'rtasidagi hamkorlik sifati bo'yicha ko'rsatkichlarda oylar kesimida **ijobiy siljishlar va sifatli o'sish** kuzatildi. Ayniqsa, darslarga metodik yondashuv, shogirdlarning mustaqil ishlarga qiziqishi va muloqot samaradorligi yo'nalishlarida sezilarli yuksalishlar aniqlandi.

1-jadval. 2025-yil yanvar–aprel oylari davomida monitoring tizimining 3 asosiy bloki bo'yicha ballik reyting ko'rsatkichlari (100 ballik tizimda)

Blok	Yo'nalish	Yanvar, %	Fevral, %	Mart, %	Aprel, %
1-blok: Ustoz faoliyati	Kasbiy bilimlar sifati	65	70	75	80
	Mashg'ulotlarga tayyorgarlik	60	68	74	81
	Amaliy topshiriqlar dolzarbligi	58	66	73	79
	Shaxsiy yondashuv	55	63	70	78

	mavjudligi				
2-blok: Shogird rivojlanishi	Nazariy va amaliy natijalar	62	68	72	78
	Mustaqil ishlarga qiziqish	54	60	67	74
	Baholash natijalari	59	65	70	76
	Kasbiy motivatsiya	50	57	65	73
3-blok: O'zaro hamkorlik	Muloqot chastotasi	48	56	64	70
	Savol-javoblar samaradorligi	52	60	68	75
	Loyihalarda ishtirok	42	52	61	68
	Fikr almashish va bahs madaniyati	45	53	62	70

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan “Monitoring tizimining asosiy 3 bloki” baholash tizimi natijalar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

Xususan, 1-blok – ustoz faoliyati bo'yicha “kasbiy bilimlar sifati” ko'rsatkichi yanvar oyidagi 65 ball dan aprel oyida 80 ballgacha oshib, 15 ballga o'sdi. Ayniqsa, mashg'ulotlarga tayyorgarlik darajasida eng yuqori o'sish – 21 ball (60 ball dan 81 ballgacha) kuzatildi. Bu esa ustozlarning darslarga puxta tayyorgarlik ko'rayotgani, metodik yondashuvni kuchaytirgani va o'z ustida muntazam ishlayotganini ko'rsatadi. Umuman olganda, ustoz faoliyatiga tegishli barcha yo'nalishlarda barqaror rivojlanish kuzatilib, sifat bosqichma-bosqich oshib borgan. 2-blok – shogird rivojlanishi yo'nalishida ham sezilarli natijalar erishildi. “Nazariy va amaliy natijalar” hamda “baholash ko'rsatkichlari” oyma-oy 5–6 ballga oshgan bo'lsa, “mustaqil ishlarga qiziqish” va “kasbiy motivatsiya” bo'yicha ayniqsa fevral oyidan boshlab aniq faollik kuzatildi. Bu esa ustozlarning shaxsiy yondashuvi, dolzarb amaliy topshiriqlar berayotgani va shogirdlarning kasbga bo'lgan qiziqishini uyg'otishga xizmat qilganidan darak beradi. 3-blok – ustoz va shogird o'rtasidagi o'zaro hamkorlik sifati dastlabki oyda nisbatan past ballar bilan (42–52 oraliqda) baholangan bo'lsa-da, aprel oyiga kelib bu ko'rsatkichlar 68–75 ballgacha ko'tarilgan. Ayniqsa, loyihalarda ishtirok va fikr almashish darajasi bo'yicha aniq o'sish kuzatildi. Bu esa o'zaro muloqot, bahs-munozara va jamoaviy ishlash ko'nikmalarining shakllanayotganini va monitoring tizimining ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini isbotlaydi.

2-rasm. Olib borilgan monitoring natijalarining sarhisobi va ustozlarni taqdirlash

2025-yil yanvar–aprel oylarida olib borilgan monitoring baholash natijalari shuni ko‘rsatadiki, ustoz–shogird maktabi faoliyati muntazam ravishda rivojlanib bormoqda. Har bir blokda ijobiy dinamik o‘shish qayd etilgan bo‘lib, ayniqsa ustozlarning darsga tayyorgarligi, amaliy mashg‘ulotlardagi yondashuvi va shogirdlarning mustaqil ishlarga bo‘lgan qiziqishi ortgan. Baholash ayni vaqtda an‘anaviy usullarda – komissiyalar tomonidan amalga oshirilayotgan bo‘lsa-da, kelgusida ushbu monitoring jarayonini **anonim tarzda, raqamli platforma orqali** amalga oshirish taklifi monitoring tizimining shaffofligi va obyektivligini yanada kuchaytiradi. Monitoring tizimining bu kabi bosqichma-bosqich takomillashuvi Bag‘dod tuman politexnikumida sifatli ta‘lim jarayonini ta‘minlashga xizmat qilmoqda va boshqa politexnikumlar uchun ham namunaviy model sifatida qaralishi mumkin.

Tadqiqot davomida muammo va cheklovlar ham aniqlanib, tahlil qilindi. Tadqiqot davomida “ustoz–shogird” maktabi faoliyatining monitoring tizimini Bag‘dod tuman politexnikumida amaliyotga joriy etish jarayonida bir qator muammo va cheklovlarga duch kelindi. Bu holatlar tizimning samarali ishlashiga to‘sqinlik qilayotgan omillar sifatida e‘tirof etilib, ular chuqur tahlil qilindi (3-rasm). Ayniqsa, monitoring jarayoniga jalb qilingan ustoz va shogirdlarning ishtirok darajasi, tushunish qobiliyati hamda mavjud texnik va metodik imkoniyatlar monitoring natijalarining obyektivligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatuvchi omillar sifatida ajralib turdi. Shuning uchun tizimni takomillashtirish maqsadida muammolarni bartaraf etishga qaratilgan aniq va real yo‘llar ishlab chiqildi.

3-rasm. Monitoring tizimini amalga oshirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Manba: Muallif ishlanmasi

Bag‘dod tuman politexnikumi “Ustoz–shogird” maktabi faoliyatini monitoring qilish tizimi loyihaviy tarzda ishlab chiqilib, amaliyotda sinovdan o‘tkazilishi natijasida muhim ilmiy va amaliy xulosalarga erishildi. Mazkur monitoring modeli kasb-hunar ta‘limining zamonaviy bosqichida ustozlik faoliyatini faqat baholash vositasi sifatida emas, balki professional rivojlanish, sifatli pedagogik aloqalar va shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning asosi sifatida qarash imkonini berdi.

Avvalo, ustozlarning ish faoliyatini baholashda faqatgina o‘quvchilarning reyting natijalari emas, balki ustozlarning darsga metodik tayyorgarligi, shogirdlar bilan individual ishlash sifati, amaliy mashg‘ulotlardagi yondashuvi va muloqot madaniyati inobatga olinishi zarurligi aniqlandi. Bu esa ustozning kasbiy salohiyati va shaxsiy yondashuvini kompleks baholash imkonini yaratadi.

Shuningdek, shogirdlar rivojlanishini kuzatishda faqat reyting ko'rsatkichlariga tayanish yetarli emasligi ayon bo'ldi. Tadqiqot davomida ularning kasbga bo'lgan motivatsiyasi, mustaqil ishlarga yondashuvi, innovatsion fikrlashi va amaliy loyihalarda faol ishtiroki asosida baholash samaraliroq natija berishi tasdiqlandi. Ushbu yondashuv o'quvchining shaxsiy va kasbiy shakllanishini chuqurroq tahlil qilishga xizmat qiladi.

Ustoz–shogird o'rtasidagi aloqalar sifati esa monitoringda alohida blok sifatida baholandi. Aynan ushbu o'zaro hamkorlikni baholash orqali ta'lim muassasasidagi ijtimoiy-psixologik muhitni o'lchash, shogirdning o'z ustoziga bo'lgan ishonchi, faol muloqoti va jamoaviy ishlash qobiliyatini aniqlash imkoniyati yaratildi.

Bag'dod tuman politexnikumida sinov tariqasida qo'llanilgan monitoring modeli o'zini to'laqonli oqladi va boshqa kasb-hunar maktablari uchun universal tavsiya sifatida foydalanish mumkin bo'lgan amaliy vosita ekanligini ko'rsatdi. Mazkur modelni boshqa hududlardagi ta'lim muassasalariga moslashtirish orqali ustozlik faoliyatini sifatli va tizimli baholash, shogirdlar rivojlanishini doimiy monitoring qilish va ilg'or tajribalarni ommalashtirish uchun mustahkam zamin yaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, Bag'dod tuman politexnikumida ishlab chiqilgan va sinovdan o'tkazilgan "ustoz–shogird" monitoring tizimi kasb-hunar ta'limida an'anaviy yondashuvlarni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirgan holda, shaxsga yo'naltirilgan ta'limni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Uning muntazam tatbiqi orqali nafaqat o'quvchilarning ta'lim sifati oshadi, balki ustozlarning kasbiy o'sishi, metodik faoliyati va ta'lim jarayonining umumiy samaradorligi ham sezilarli darajada yaxshilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi 637-son Qonuni. 2020 yil 23 sentyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida"Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 06/25/51/0261-son
3. Asqarov, A. Q. (2023). Ta'lim sifatini baholash va monitoring qilish: innovatsion yondashuvlar va xalqaro tajriba. Ta'lim va Innovatsiyalar, 5(2), 45–58.
4. Davlatov, A. O. (2024). Ta'lim tizimini monitoring qilish va ta'lim sifatini rivojlantirishga monitoringni ta'siri. Open Scholar, 1(10). researchedu.org
5. Mamatqulov, S. (2023). Ta'lim sifatini monitoring qilish bo'yicha xorijiy tajriba. Oliy Ta'lim Jurnal, 2(3), 34–42. edujournal.uz
6. Turg'unov S.T., Maqsudova L.A, Tojiboyeva H.M, Nazirova G.M, Umaraliyeva M.A. Pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish texnologiyalari. Qo'llanma. "VorishNashriyot" nashriyoti, 2012 y
7. Ахмедова, М. (2017). Педагогик конфликтология. Ўқув қўлланма, 2016. 9.
8. Axmedova, M. T. (2014). Pedagogik konfliktologiya. T.: TDPU
9. Turg'unov, S.T., Maqsudova, L.A. Pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish. O'quv qo'llanma. Toshkent: Fan.–2009 y.
10. Ismoilov, N., & Shodmanov, Q.O. (2022). Professional ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan pedagogik jarayonlar tahlili. Science and innovation.
11. Ulmasovna, D.M.(2022). Pedagogikaning dolzarb muammolari. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(10), 211-212.
12. Ta'lim tizimini monitoring qilish va ta'lim sifatini ta'minlash. (2022).

13. Ta'lim va Jamiyat, 6(1), 50–58.
14. Ta'lim natijalarini baholashning zamonaviy metodlari. (2021). Pedagogika Tadqiqotlari, 3(2), 22–30.
15. Ta'lim muassasalarida ta'lim sifati monitoringini tashkil etish. (2020). Ta'lim Sifatini Baholash, 2(1), 15–23.